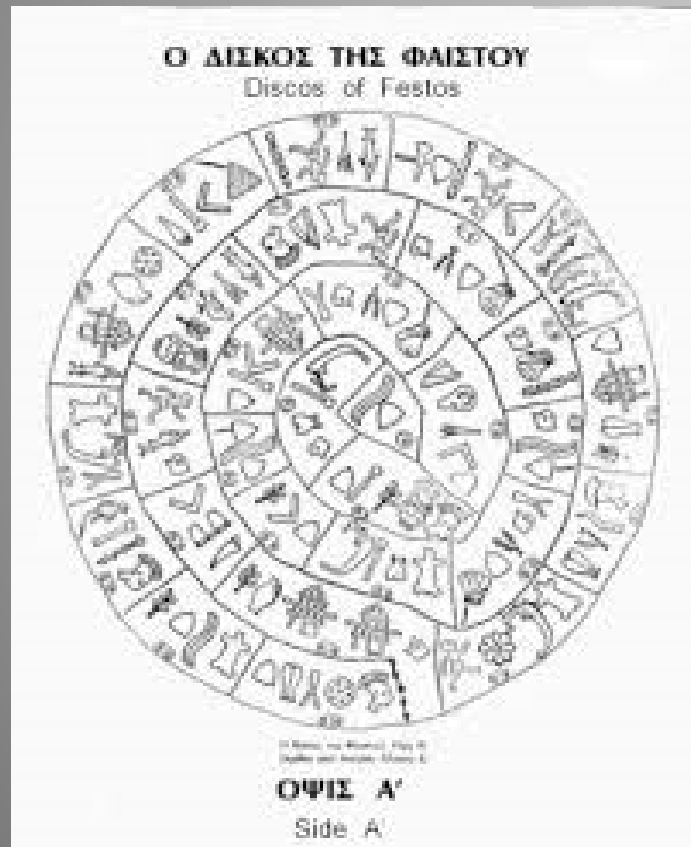

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων: Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας

Ο Δίσκος της Φαιστού

Μάθημα: "Το Αιγαίο και η Μεσόγειος κατά την 2^η χιλιετία

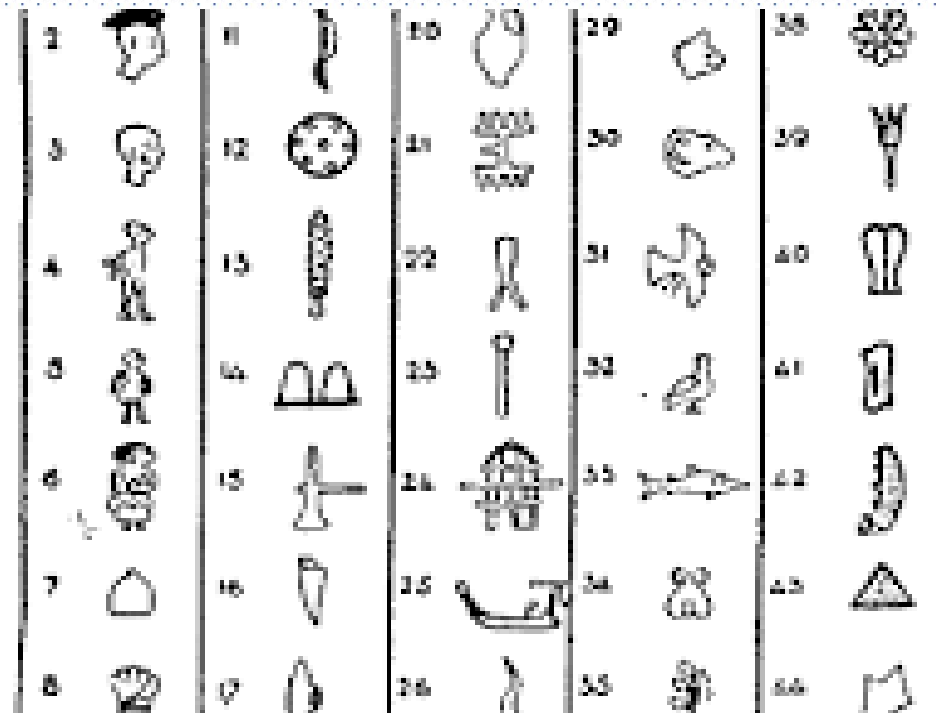
Εισαγωγή

- ❖ Μοναδικό δείγμα των συστημάτων γραφής κατά την 2η χιλιετία π.Χ. στο Αιγαίο (Κρητική ιερογλυφική > Γραμμική Α > Γραμμική Β), καθώς δεν ομοιάζει με κανένα άλλο έγγραφο μνημείο
- ❖ Κατασκευασμένος από κοκκινωπό υψηλής ποιότητας πηλό, ο οποίος σκόπιμα ψήθηκε αφού είχε γραφεί (σε αντίθεση με τις μινωικές αρχειοθετημένες πινακίδες, οι οποίες ξεράθηκαν από τον ήλιο, οπότε θα μπορούσαν να επαναχρησιμοποιηθούν διαλύοντας τις σε νερό στο τέλος της λογιστικής χρήσης)
- ❖ Η διάμετρος του δίσκου κυμαίνεται από 15,8 έως 16,5 εκ. και το πάχος του κυμαίνεται 0,16 έως 0,21 εκ.
- ❖ Και στις δύο όψεις (Α και Β) διακρίνονται 242 σφραγίσματα που έχουν γίνει με 45 διαφορετικές σφραγίδες
- ❖ Εκτίθεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου

- ❖ Ορισμένα σφραγίσματα είχαν διαγραφτεί για να αντικατασταθούν στη συνέχεια από άλλα, που από ότι φαίνεται ήταν ορθογραφικές διορθώσεις
- ❖ Οι επιγραφές καλύπτουν πλήρως τις δύο όψεις, χωρίς να αφήνουν κενό χώρο
- ❖ Τα σφραγίσματα οργανώθηκαν σε ομάδες διαιρούμενα με κάθετες γραμμές
- ❖ Ακολουθούν την ίδια κατεύθυνση με την σπειροειδή διάταξη των πλαισίων της γραφής, άλλα αυτό δεν σημαίνει ότι η ανάγνωσή τους συμπίπτει αυτομάτως με αυτήν
- ❖ Οι πινακίδες απεικονίζουν ανθρώπινες κεφαλές, αντικείμενα (περικεφαλαίες, όπλα, εργαλεία), ζώα, πουλιά και ψάρια, καθώς και κεφάλια ζώων, φυτά και ορισμένα μη προσδιορίσιμα αντικείμενα
- ❖ Οι χαρακτήρες πρέπει να διαβάζονται κατά δεξιόστροφη σειρά που στρέφεται προς τα κάτω προς το κέντρο του δίσκου (από δεξιά στα αριστερά)

❖ Τα ασύμμετρα σημάδια που απεικονίζουν ανθρώπους ή ζώα κοιτάζουν προς την αρχή της γραμμής και όχι προς το τέλος, όπως συνηθίζεται σε άλλα συστήματα γραφής (σύμφωνα με τον A. Evans)

❖ Με άλλα λόγια το κείμενο περιστρέφεται δεξιόστροφα προς το κέντρο και την γραμμή διαχωρισμού με κάποιο είδος γραφίδας, ενώ τα 242 σφραγίσματα έχουν αποτυπωθεί με συγκεκριμένες σφραγίδες, τις οποίες ο L. Godard υποστηρίζει ότι είναι από χρυσό

Η Εύρεση Του Δίσκου

- ❖ Ο δίσκος αποκαλύφθηκε το 1908 στο μινωικό ανάκτορο της Φαιστού που βρίσκεται στη νότιο-κεντρική Κρήτη
- ❖ Βρέθηκε στο κτήριο 101 του βορειοανατολικού τμήματος του ανακτόρου, συγκεκριμένα στο δωμάτιο 8, μαζί με μια πινακίδα της Γραμμικής γραφής Α
- ❖ Αν και το στρώμα της γης όπου βρέθηκε ο δίσκος κάλυψε το ανόμοιο υπόστρωμα του χώρου και τις πέτρες που προεξέχονταν από το δυτικό τοίχωμα της τάφρου, δεν φαίνεται να αντιστοιχεί σ' ένα δάπεδο, αφού δεν συμπίεστηκε με κανέναν τρόπο και από το επίπεδο του δίσκου και κάτω περιέλαβε κεραμική του ίδιου είδους και περιόδου
- ❖ Στην πραγματικότητα, η θέση του δίσκου δείχνει ότι δεν προοριζόταν να είναι εκεί, άλλα πρέπει να είχε πέσει από μια ανώτερη κατασκευή, πιθανότατα μαζί με την πινακίδα

- ❖ Τα αρχαιολογικά στρώματα που ανακτήθηκαν ήταν διαταραγμένα λόγω της κατασκευής κτηρίων στην ελληνιστική περίοδο
- ❖ Σύμφωνα με τον Luigi Pernier, τα θραύσματα της κεραμικής χρονολογούνται σε μεγάλο βαθμό στο τέλος της Μεσομινωικής περιόδου
- ❖ Επιπλέον ο Pernier επισημαίνει ότι ο τύπος των κτηρίων και των ευρημάτων ταιριάζει με την ηλικία του στρώματος στο οποίο αποκαλύφθηκαν ο δίσκος και η πινακίδα, δηλαδή η ύστερη περίοδος του παλαιού ανακτόρου της Φαιστού και η περίοδος κατασκευής των νέων ανακτόρων της Κνωσού
- ❖ Στο δωμάτιο 8 – όπου βρέθηκαν ο δίσκος και η πινακίδα – έχει στενή και πιθανώς όχι ακούσια ομοιότητα με το θησαυροφυλάκιο (όπου βρέθηκαν τα χάλκινα τάλαντα) του μικρού μινωικού ανακτόρου στην Αγία Τριάδα και με την αίθουσα στο ανάκτορο της Κνωσού όπου αποκαλύφθηκε η πλουσιότερη συλλογή δισκίων με ιερογλυφικά σημεία
- ❖ Τα μικρά δωμάτια της Φαιστού και η αίθουσα όπου βρέθηκε ο δίσκος μπορεί να έχουν χρησιμοποιηθεί ως αποθήκες για σημαντικά πολύτιμα αντικείμενα

- ❖ Στο δίσκο υπάρχουν μερικές μορφές που είναι ταυτόσημες με εκείνες που βρέθηκαν σε άλλες μορφές τέχνης της Κρήτης κατά τη 2η χιλιετία π.Χ., γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ανήκει στον πολιτιστικό ορίζοντα του μινωικού πολιτισμού
- ❖ Παρά τις στρωματογραφικές αβεβαιότητες, ο δίσκος της Φαιστού είναι προϊόν των Αιγαιακών πολιτισμών και των επαφών τους με την Ανατολική Μεσόγειο

Οι σημαντικότερες θεωρίες για το περιεχόμενο του δίσκου

- ❖ Οι περισσότεροι από τους επίδοξους ερμηνευτές του δίσκου άρχισαν μαντεύοντας την γλώσσα του. Οι περισσότεροι καταλήγουν στην ελληνική, αν και η γλώσσα που παρουσιάζουν μέχρι σήμερα δεν ικανοποιεί τις απαιτήσεις της γλωσσολογίας
- ❖ Η πρώτη προσπάθεια ερμηνείας του δίσκου έγινε το 1931 από τον F.G. Gordon, στο βιβλίο του «Διά της Βασκικής στη Μινωική», ο οποίος προσπαθεί να ερμηνεύσει τον δίσκο με την αντίστοιχη κάθε συμβόλου μια σχετική λέξη
- ❖ Η δεύτερη προσπάθεια ερμηνείας του δίσκου έγινε πάλι το 1931 από την Melian Stawell, στο βιβλίο της «Κλείδα των Κρητικών Γραφών», η οποία στηρίζεται στην ακροφωνική θεωρία, κατά την οποία κάθε σημείο λαμβάνει την πρώτη συλλαβή της λέξης που θεωρεί ότι την αντιπροσωπεύει. Με τον τρόπο αυτό θεώρησε ότι η Μινωική γραφή σχετίζεται με την ελληνική αρχαϊκή γλώσσα. Κατά την άποψή της, κάθε ομάδα των συμβόλων του δίσκου σχημάτιζε μια φράση
- ❖ Η τρίτη προσπάθεια ερμηνείας του δίσκου έγινε το 1975 από τον φιλόλογο Καλλιφατίδη, ο οποίος ερμηνεύει τον δίσκο ως ιδεογράμματη γραφή και όχι συλλαβική. Απεικονίζει κάθε ιδεόγραμμα με μια λέξη, που κατά τον συγγραφέα σχετίζεται άμεσα

- ❖ Η πέμπτη προσπάθεια ερμηνείας του δίσκου έγινε το 1984 από τον Π. Καραμηνά, ο οποίος ερμηνεύει ότι η κοχλιώδης γραφή του δίσκου της Φαιστού, περιγράφει το δρόμο που θα ακολουθήσουν οι Αιγύπτιοι, όταν φτάσουν στην Φαιστό και μέσω του Λαβυρίνθου να οδηγηθούν στην Κνωσό χωρίς να γίνουν αντιληπτοί
- ❖ Η έκτη προσπάθεια ερμηνείας του δίσκου έγινε το 1986 από την Έφη Πολυγιαννάκη με τίτλο «Ο Δίσκος της Φαιστού μιλάει ελληνικά», η οποία στηριζόμενη στην ακροφωνία απεικονίζει το κάθε ιδεόγραμμα με μια συλλαβική αξία θεωρώντας τη γλώσσα ελληνική
- ❖ Η έβδομη προσπάθεια ερμηνείας του δίσκου έγινε το 1988 από τον Γ. Πολύμερο, ο οποίος δέχεται τις φωνητικές αξίες με την ίδια λογική που αναφέρει η Ε. Πολυγιαννάκη, αλλά το αποτέλεσμα και αυτής της ερμηνείας δεν στηρίζεται σε κανόνες της γλωσσολογίας
- ❖ Ο Gareth Owens, με την βοήθεια του καθηγητή φωνητικής στην Οξφόρδη John Coolman, υποστηρίζει ότι πρόκειται για ύμνο στην έγκυο θεότητα που λάμπει (α' πλευρά) και (β' πλευρά) είναι αφιερωμένη στην Θεότητα που δύει, πιθανώς στην Αστάρτη/ Αφροδίτης/ Αφαίας (θεότητα της γέννας)
- ❖ Αντίθετα ο νομισματολόγος Αστέριος Τσίντσιφος υποστηρίζει ότι το θέμα της ερμηνείας του δίσκου δεν είναι γλωσσικό αλλά νομισματικό, καθώς τα σύμβολά του δίσκου βρίσκονται διάσπαρτα στα νομίσματα των κλασικών χρόνων. Υποστηρίζει ότι το περιεχόμενο του δίσκου είναι ύμνος τον οποίο απαγγέλει ο Ιερέας του Ήλιου σε γιορτή κατά το θερινό ηλιοστάσιο. Στην α' πλευρά του δίσκου κυριαρχούν οι επικλήσεις στους θεούς και η ευχή για προστασία ενώ στην β' πλευρά του δίσκου κυριαρχεί η αφθονία που γενναιόδωρα ζητά ο Ιερέας από τους θεούς

- ❖ Γενικά, υπάρχουν αρκετές ερμηνείες σχετικά με το περιεχόμενο του δίσκου, αλλά είναι ενδεικτικές των πολλών προσπαθειών που έχουν γίνει από ειδικούς και καμία αποκρυπτογράφηση δεν έχει θεωρηθεί ορθή ή καθολικά αποδεκτή
- ❖ Συμπερασματικά: ο δίσκος της Φαιστού προκάλεσε το ενδιαφέρον για διάφορους κλάδους της επιστημονικής και μη κοινότητας και η μοναδικότητά του οδήγησε σε πολλές απόπειρες αποκρυπτογράφησης
- ❖ Παρά τα ιδιοσυγκρασιακά και απaráλληλα χαρακτηριστικά του, η αυθεντικότητά του έχει αποδειχτεί και ο δίσκος έχει καταστεί έμβλημα του μινωικού πολιτισμού

Βιβλιογραφία

- ❖ Facchetti GM, 2002. Phaistos Disc, Firenze
- ❖ Karnava A, 2014. “Phaistos Disc”, *Encyclopedia of Ancient Greek Language and Linguistics*.
- ❖ Evans A., 1909. *Scripta Minoa*, Oxford

Διαδικτυογραφία

- ❖ [https:// 4mati.blogspot.com/2005/03/blog-post](https://4mati.blogspot.com/2005/03/blog-post)
- ❖ <https://www.arcaialogia.gr/blog/2019/01/24/τα-μυστικά-του-δίσκου-της-φαιστού/>
- ❖ <https://www.otavoice.gr/politiki/2018/12/asterios-tsintsifos-sto-otavoice-diavasa-ton-ymno-ston-disko-tis-faistou/>